

Константинов Душко, Константинов Милош и Георгиевски Кузман
СИНДИКАТИТЕ ВО СКОПЈЕ 1900—1908—1971. Прилог за историјата
на работничкото и синдикалното движење. Скопје, 1971, с. 466

Со излегувањето на оваа публикација во издание на Градската конференција на Сојузот на синдикатите на Македонија — Скопје и Историскиот архив — Скопје, историската наука е збогатена со една значајна студија за работничкото и синдикалното движење во Скопје. Историската наука кај нас ја чувствуваше потребата од едно вакво котемелно проучување и расветлување на низа суштествени прашања од оваа проблематика.

Во монографијата, на вкупно 466 страници, мошне прегледно е изнесен развитокот на работничкото и синдикалното движење во Скопје, почнувајќи од создавањето на неговите први јадра — работнички кружоци, па сè до 1971 година.

Мошне прегледен го чини трудот неговата распределеност на три целини: првата (с. 7—59), Синдикалното движење во Скопје во социјал-демократскиот период 1900—1918 година, втората (с. 60—120), Синдикалното движење во Скопје во периодот по создавањето на КПЈ 1919—1944 година и третата (с. 120—366), Синдикалната организација во Скопје во повоениот период 1944—1971 година.

Во публикацијата се поместени 14 фотографии на истакнати дејци од работничкото и синдикалното движење во Македонија со куси биографски податоци за нивната политичка активност во предвоениот период, за време на НОБ и од социјалистичката изградба на Македонија.

Во првиот дел на монографијата, Душко Константинов многу оп-

стојно ги проследува општествено-економските и политичките прилики во Македонија, односно Скопје во кое се појавиле првите работнички кружоци. Со посебен третман авторот ѝ пристапува на Младотурската револуција од јули 1908 година, која фактички во себе носи повеќекратни позитивности: прво, рушење на 32 годишната хамидовска тиранија и воведување на уставни слободи и извесна демократија со што се создале основните предуслови за враќање од емиграцијата во Македонија на видни македонски дејци и второ, создавање на македонски работнички друштва, синдикални организации, негречено синдикално здружување и сл., Макар и за кратко време се почувствувала слободната социјалистичка мисла (излегување на повеќе њесници: јануари 1909 „Работническа искра“ — издавана од група социјалисти од Битола и печатен на бугарски јазик во Софија; на 1. X. 1910 година се појави органот на Скопската социјал-демократска организација в. „Социјалистичка зора“; основани се и работничко-просветни друштва „Класно сознание“ во Битола, „Класно единство“ во Велес и сл.).

Од сите работнички и синдикални друштва, според авторот, по својата масовност во борбата за извојување на политички и економски права се одликувало скопското работништво.

Посебно внимание авторот му обрнува на стремежите на работништвото во Македонија, а посебно скопското, за формирање единствени синдикати што ќе го услови раз-

витокот и растежот на работничкото и синдикално движење, особено по Обединителниот конгрес и создавањето на КПЈ во 1919 година.

Кузман Георгиевски, автор на иториот дел од монографијата (с. 97—166), ја проследува фазата на опаѓање на синдикалното движење и дејноста на КПЈ. Притоа, подвлекува со право дека доаѓањето на Јосип Броз Тито на чело на КПЈ во 1937 година, означуваше нов момент кон повторна консолидација и засилена активност на работничкото синдикално движење — во борба за заштита на правата на работниците. Во таа смисла авторот синдикалната активност ја оценува како многу успешна и разновидна воопшто во Македонија, а посебно за уделот на скопското работништво во засилување на синдикалното движење. Авторот посебно се осврнува за дејноста на синдикалната организација во Народноослободителната војна и Револуција во Македонија во периодот до конечното ослободување — ноември 1944 година.

Мошне значајниот повоеан период на обнова и изградба, борбата на синдикалната организација во сузбивањето на конзервативните остатоци, нејзината поврзаност со другите општествено-политички организации (НОФ, НОМСМ, АФЖ и др.) во правец на политичка и економска консолидација и социјалистичките преобразувања во федерална Македонија и слични други прашања се доста рељефно, макар и површно обработени што секако е оправдано поради обемноста на периодот што го третира овој труд. Треба да се напомене дека во правец на заздравување на политичко-економската ситуација многу при-

донела резолуцијата на I-та земска синдикална конференција одржана на 10. I. 1945 година на која се истакнати нејзините претстојни задачи. Оснивачката конференција на Единствените синдикати на Југославија одржана на 23. I. 1945 година во Белград и слични синдикални акции значеа нов поттик во развитокот и растежот на синдикалното движење воопшто.

Како нова етапа во развитокот на синдикалното движење, а воедно и на социјалистичката демократија, авторот со право ја подвлекува одлуката за формирање на работнички совети (1949), која започна да се спроведува во почетокот на 1950 година.

Милош Константинов (с. 167—337) посебен акцент му придава на развитокот на материјалната база (која била доста ниска во однос на другите републики — Л. Л.) при што посебно се осврнува на системот на наградувањето на трудбениците како една од мошне ефективните и стимулативните форми во натамошниот целокупен општествено-економски просперитет. Една од пропусти-те на книгава се состои во тоа што не ги изнесува врските на Скопското работничко синдикално движење со другите градови во Македонија и Југославија, потоа влијанијата и факторите од надвор кои делувале врз растежот и организационата поставеност на синдикалното движење во Скопје.

Посебен белег за вредноста на овој труд е секако мошне прегледното изнесување на авторите за развитокот на работничкото и синдикалното движење во Скопје, потоа резимеата на четирите светски

јазици (англиски, германски, руски и француски)

На крајот да истакнеме дека оваа публикација, пишувана врз база на бројна архивска документација и литература, несомнено претставува нов и значаен прилог кон проучувањето на работничкото и синдикалното движење во Македонија, односно во Скопје. Се наде-

ваме дека оваа монографија ќе поплиае на извесен начин да се пристапи кон проучување и публикување на слични трудови и за другите македонски градови во кои работничкото и синдикално движење, по својата активност и интензитет, не заостанувало многу зад Скопското.

Л. Л.

**Александар Т. ХРИСТОВ, СОЗДАВАЊЕ НА МАКЕДОНСКАТА ДРЖАВА
(1893—1945 год.). Мисла, Скопје, 1971, 404**

Монографијата „Создавање на македонската држава“ претставува синтеза на бројни научни сознанија кои се плод на повеќегодишни истражувања на А. Христов на оваа проблематика.

Всушност, во монографијата е инкорпориран дел од докторската дисертација на авторот под наслов „Борбата на македонскиот народ за создавање на своја држава“.

Мошне студиозниот пристап при разработката на споменатата тематика ја наметнува констатацијата дека презентираната монографија претставува база за натамошни иследувања во оваа област.

Во монографијата егзистираат бројни оригинални мисли и есенцијални заклучоци, кои ја зголемуваат нејзината вредност.

Авторот, меѓу другото, констатира: „Во борбата за свои национални права и за самостоен државно-правен развиток, македонскиот народ недвосмислено го изразуваше своето право на национална егзистенција. Во оваа борба се изразува и специфичниот премин на македонскиот народ во нација, чијашто индивидуалност беше оспо-

рувана и забавувана, но чиј процес не можеше да биде запрен. Манифестацијата на тој силен и незадржлив процес се изразува особено во различните етапи од неговите борби, но тој секогаш јасно ја изразуваше националната самобитност на македонскиот народ.

Фактот што македонскиот народ сè до периодот на Народноослободителната војна не доби своја национална држава, не го намалува значењето на сето она што тој го твореше и создаваше во борбата за афирмација на својата национална култура и држава“. (16)

Во 14 глави на оваа монографија, авторот од правно-историски аспект ја проследува генезата на македонската државност.

Според него, „постојат четири посебни етапи во кои се изразува идејата за самостоен државно-правен живот на Македонија.

Првата етапа го опфаќа временскиот период од основањето на национално ослободителното движење (1893 г.) до поделбата на Македонија помеѓу балканските држави (1913 г.). Втората етапа е сврзана со борбата на македонскиот народ